
Treårskrigen 1848-50

Peter Skydsgaards indlæg i bussen om Treårskrigen

Midt i 1840'erne er der ballade i Europa og i Det danske enevældige Kongerige, hvor man ønsker en fri forfatning. Den danske konge er enevældig. Han hersker over kongeriget Danmark, men er tillige hertug over de hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenburg.

Historien omkring Treårskrigen 1848-50 er også historien om en af de mest begivenhedsrige år i danmarkshistorien i årene op mod den 1. slesvigske krig. Først og fremmest har vi systemskiftet, forfatningsændringen, med afslutningen af enevælden, Den Grundlovgivende Rigsforsamling, som resulterer i et demokratisk Danmark med en Grundlov, som blev accepteret af den nye konge, Frederik d. 7. efter Kong Christian den 8. død. Det er dog vigtigt at erindre, at Chr. 8 havde forberedt sin søn til et systemskifte. Vi har samtidig hele det brændende spørgsmål omkring hertugdømmernes fremtid. Skal disse fortsat være knyttet til Danmark som en selvstændig enhed under separat styre, eller skal de knyttes helt eller delvis til Det tyske Forbund, eller endelig skal Kongeriget Danmark omfatte Slesvig til Ejderen og Holsten og Lauenburg efterlades til Det tyske Forbund. Endelig har vi Bondebevægelsen, som kræver fæste overgået til selveje, retfærdig ens beskatning af jorden. Hoveriet skulle ophæves. Indførelse af alm. værnepligt, som ikke kun skulle hvile på bønderne. Omkring alle disse forhold i lille Danmark er hele Europa i oprør med Februarrevolutionen i 1847 i Frankrig, som det mest markante.

Men vigtigt for Danmark er stærke kræfter i Det tyske Forbund, hvor Preussen med Berlin som centrum, rent faktisk ønsker Danmark tilknyttet som en vasalstat, "Admiralstat" kaldet på grund af vores betydelige flåde. En farlig tanke som er en logisk konsekvens af den Preussiske delstats ønske om et samlet Stortyskland, som altså tillige skal omfatte Det danske Kongerige.

I kræfterne for en afskaffelse af enevælden i Danmark står de borgerlige og med dem de nationalliberale politikere, der i øvrigt tillige ønsker en tilnærmelse til vores gamle arvefjende, Sverige, hvortil vi efter Napoleons krigenes afslutning med Wienerkongressen mistede Norge i 1814. Disse kræfter kom til at hedde skandinavismen, som således var et modtræk til de tyske forbundstanker.

Hele dette nationale kaos inklusive problemet med forholdet til hertugdømmernes fremtid gjorde Danmark sårbar. Liberale kræfter ønskede en fri forfatning for Kongeriget inklusive Slesvig til Ejderen samt et selvstændigt Holsten som hertugdømme under Danmark. Den nationale konflikt mellem dansk og tysk, som i øvrigt på det sproglige plan allerede havde eksisteret længe, styrede direkte mod en åben konfrontation.

Resultatet blev, at man i marts via de Slesvigske Stænder i Kiel proklamerede en selvstændig provisorisk regering for hertugdømmerne med henvisning til, at Landsherren, som det hed, Fr. d. 7. i sin egenskab af hertug af Slesvig og af Holsten, var berøvet sine retmæssige magtbeføjelser og hertugdømmerne derfor var uden regering. Dette var i realiteten starten til krigen 1848-50. Helstaten var sprængt. Danmark ønskede at indlemme et Slesvig til Ejderen. Krig var uundgåelig. Prinsen af Nør, som var direkte efterkommer af Chr. 3. og tilhørte den hertugdømmepatriotiske augustenburgske linje, red den 24. marts sammen med et sammensurium af borgere, soldater og studenter ind og erobrede Rendsborg fæstning i Sydslesvig uden modstand.

Tænk, at alt dette sker, medens man i København tænker på at skabe en demokratisk grundlov.

Overalt var der røre og hektisk aktivitet for at sætte hæren på krigsfod. For mig at se blev det en underlig blanding af kongerigets krig og en krig, der starter som en regulær borgerkrig mellem Slesvig-Holsten og Syddanmark. Uviljen mod alt tysk, sprog, mennesker og land, var stor.

Kort efter at Prinsen af Nør som sagt havde besat Rendsborg, rykker den 29. marts 1848 de første danske tropper ind i Slesvig og orlogsskibene ankommer til Åbenrå og Sønderborg. 9. april besejrer en dansk hær på 11.000 mand en langt mindre Slesvig-Holstensk styrke ved Bov, der ligger lidt nord for den nuværende danske grænse. Senere, den 24. april, træder Det tyske Forbund med Preussen til med en supplerende styrke på 30.000 mand og besejrer de danske styrker, der blev tvunget tilbage og i panik fortrak til Als og Fyn og efterlod Jylland helt åbent for fjenden. Tyskerne besætter Fredericia fæstningen og hele Vejle Amt uden modstand. Jeg har aldrig forstået, hvorfor i al verden danskerne ligesom under krigen 1864 flygtede væk fra Jylland og over på øerne. Som under krigen i 1864 kunne tyskerne have taget det halve Danmark, men det vil jeg vende tilbage til. Men det var på pres fra Rusland, at tyskerne stoppede med at gå videre!

Storbritannien forsøgte efter dansk anmodning at mægle, men uden resultat. Der blev våbenstilstand den 2. juli., som slesvig-holstenerne imidlertid ikke godkendte, men derimod etablerede en vidtgående demokratisk grundlov for Slesvig-Holsten, og de dansksindede i Nordslesvig blev sure. Tanker om en deling af Slesvig syd for Flensborg fra engelsk side var helt uacceptabel for danskerne, som nu med Frederik d. 7. i spidsen arbejdede for et kongerige med hele Slesvig til Ejderen.

3. april 1849 begyndte krigen igen. Den danske hær er nu på 41.000 mand overfor den Slesvig-Holstenske på 46.000 stærkt suppleret med tyske styrker. Det begynder skidt med et flådeslag ved Eckernförde, der ligger lidt nord Kiel ud til Østersøen, hvor de danske skibe bliver smadret af kystbatterier fra standen. Initiativet er nu på tysk side. Den ene hovedpart af den danske hær under den navnkundige general Rye trækker sig tilbage til Kongeåen, der i store træk ligger på højde med Kolding som ligger i den sydlige del af Vejle Amt med Fredericia i spidsen ud til kysten og - som vi husker - fjenden har besat. Den anden del af hæren, står på Als og Dybbøl. Fjenden er i realiteten indesluttet i Vejle Amt. Men det gik galt igen. Dybbøl må forlades og en stor dansk styrke står nu låst fast ude på Als. Den midtjyske hær under general Rye formår efter hårde kampe ikke at smide fjenden ud af Kolding og dermed må man opgive knibtangsomslutningen af fjenden, der som sagt har besat hele Vejle Amt med Kolding og ikke mindst Fredericia. 7.000 soldater af den danske hær med general Rye flygter mod nord ud på Helgenæs på Djursland, hvorfra de transporteres ad søvejen til Fyn og Fredericia.

De tyske styrker er nu spredt over store dele af Jylland. Status er nu for danskerne følgende: 20.000 tyske tropper holder halvdelen af den danske styrke på Als fanget. En stor dansk styrke er i Fredericia og en dansk styrke er på FYN, så de danske styrker er jo også lidt spredt, men Ryes styrker kommer sejlene fra nord til Fredericia og muliggør nu, at en stor dansk hær på 19.000 mand under general Bülow i det store Fredericiaslag 5. og 6.juli 1849 tilføjer den Slesvig-Holstenske belejringshær på 14.000 mand et stort nederlag og tager 1.000 fanger. Fredericiaslaget var krigens største og bortset fra det lille slag ved Ry, måske den eneste danske militære sejr, som dog ikke blev en endelig militær afgørelse for Danmark. Det blev englænderne og russerne, der tvang Preussen til våbenhvile 10. juli 1849. Der var fortsat ingen afklaring mht. Slesvigs fremtidige tilhørsforhold, men Danmark opnåede at statholderskabet i Kiel blev indskrænket til kun at fungere for Holsten og Sydslesvig. Nordslesvig blev besat af svenske og norske styrker, og preussiske styrker besatte den sydlige del af hertugdømmet. Slesvig skulle styres af en kommission i Konges navn, hvilket imidlertid blev saboteret af statholderskabet i Kiel, så kommissionsstyret kom kun til at gælde Nordslesvig. Der forestod nu nye diplomatiske forhandlinger, men nu var det officielle danske standpunkt, at hele Slesvig, nord og syd, måtte forenes med Danmark under én forfatning. Men det er vigtigt for at holde styr på denne komplicerede situation, at situationen om hele Slesvigs fremtid var uafklaret Den ønskede afklaring

kom heller ikke med den egentlige efterfølgende fred den 2. juli 1850: Under russisk pres sluttede Preussen på egne og Det tyske Forbunds vegne fred med Danmark.

Og nu kommer det vigtige: Under den britiske udenrigsminister Palmerstons ledelse vedtog stormagterne en protokol, i hvilken Storbritannien, Frankrig, Rusland, Sverige og Østrig erklærede, at det samlede danske monarkis fortsatte beståen var vigtig for den europæiske ligevægt. Det er i realiteten stormagterne, der altid har sikret, at Danmark forblev en selvstændig nation! Tænk på Wienerkongressen, Kielerfreden, fredsslutningen efter krigen 1864 og endelig de allieredes sikring af Danmark efter 2. Verdenskrig. Men tilbage til Krigen. Her er det også stormagterne, der ønsker et kongerige Danmark, et hertugdømme Slesvig og to tyske forbundslande Holsten og Lauenburg.

Men uenigheden om Slesvigs fremtid blussede igen op. 13. juli 1850 rykker den slesvig-holstenske hær med 30.000 mand over Ejderen ind i Slesvig og møder 3 dage senere de danske tropper, der er på 37.000 mand og mellem Flensborg og Slesvig udkæmpedes den sidste 1. slesvigske krig ved slaget ved Isted. Krigen blev ubønhørlig hård med mange faldne og sårene på begge sider og varede længe i flere faser frem til efter nytår 1851, hvor den gik i stå tvunget af Preussen og Østrig. Slesvig-Holsten ophørte med at eksistere som selvstændig stat og danske tropper besatte Slesvig til Ejderen. I princippet var helstaten med et dansk kongerige og 3 hertugdømmer genopstået med stormagternes velsignelse.

Det er en fejl at tro, at Danmark vandt treårskrigen. Det var en grim krig med vekslende sejre på begge sider. Krigen blev først og fremmest, som man siger, vundet af landsoldaten og Fredericiaslaget var nok Danmarks eneste reelle delsejr. Men krigen og resultatet blev i den sidste ende styret af stormagterne. Det blev også en krig bestående af utallige småtræfninger, hvor rytteriet, husarerne og dragonerne deltog, men det blev også, set med en gammel husarofficers triste øjne, den sidste krig, hvor det blev klart, at rytteriets tapre dage var forbi. Mange rytterangreb med tapre soldater for frem med hævede sabler, men endte i en katastrofe, fordi rytterne blev skudt sønder og sammen. Vi ynder at sige, at husarerne er tapre men dumme og angriber frejdigt med hovedet under armen. Kampvogne er vigtige i moderne krig, men der skal faktisk kun én tapper fodfolkssoldat til med en geværraket at uskadeliggøre en kampvogn på 50 tons. Men rytteriets dage var alligevel ikke forbi: Da de tyske styrker i begyndelsen af 2. verdenskrig gik ind i Polen, blev de moderne tyske motoriserede styrker faktisk mødt af et rytterregiment, som selvfølgelig blev total udsløjet. En forfærdelig historie.